

Wilt u reageren?
Hebt u een voorstel voor *Opinie*?
Mail dan naar opinie@tijd.be

Willem Sas Geef dit land meer (fede)realisme en minder surrealisme

Het N-VA-congres zette afgelopen weekend de zaken op scherp: de coronacrisis heeft aangetoond dat het Belgisch systeem niet werkt. De regio's meer bevoegdheden geven is voor de partij de oplossing, en meteen ook de inzet voor de verkiezingen van 2024.

Ondertussen gaat zowat iedereen akkoord dat onze staatsstructuur beter kan. Het coronavirus trekt zich niets aan van grenzen en legt genadeloos de limieten bloot van ons surreële kluwen van gemeenschappen, gewesten, gemeenschapscommissies, en gemeenschappelijke gemeenschapscommissies. Een citaat van Mieke Vogels uit 2002 spreekt boekdelen: 'Onlangs zaten we met acht ministers (van Gezondheid) achter de tafel. Een viel met zijn stoel letterlijk van het podium.'

De oplossing is niet zomaar een politieke keuze tussen meer België of meer Vlaanderen. Wat we zelf doen, doen we niet noodzakelijk beter, vooral omdat we grensoverschrijdende problemen zoals een pandemie niet alleen kunnen aanpakken op lokaal niveau.

Tussen unitarisme en confederalisme/separatisme ligt een derde weg, die onder meer Zwitserland, Duitsland, Canada en de VS al bewandelen: het klassiek territoriale federalisme. Het is de enige weg als efficiëntie echt ons leidende principe wordt in plaats van ideologie of politieke urgentie, zoals bij vorige staatsvormingen.

Vijf spelers

Tijdens een webinar georganiseerd door de academische denkgroep Rethinking-Belgium vorige week bleek dat aan beide kanten van de taalgrens die derde optie begint te rijpen als alternatief voor de status quo. Het wordt vaak 'federalisme met vier' genoemd, omdat de gemeenschappen zouden opgaan in de gewesten en we overblijven met een Vlaams, een Waals, een Brussels en een Duitstalig (Ost-belgisch) Gewest.

Maar eigenlijk gaat het om vijf spelers. Het cruciale verschil met het confederalisme is dat de centrale overheid een belangrijke rol blijft spelen. Die blijft rechtstreeks verkozen en houdt als spelverdeler belangrijke hefboomen in handen, zoals delen van de sociale zekerheid en belastingmacht. Dat is ook zo in Zwitserland, Duitsland, en zowat elke andere federatie.

In een confederaal systeem daarentegen worden vertegenwoordigers van de deelgebieden naar een nationale raad gestuurd, waar dan met unanimiteit wordt beslist. Dat systeem

Willem Sas
Professor publieke economie aan de Universiteit van Stirling (Schotland) en verbonden aan de KU Leuven.

De kwestie
De coronacrisis heeft aangetoond dat het Belgische systeem niet werkt.

Het voorstel
De oplossing voor ons institutionele kluwen is niet zozeer een keuze tussen meer België of meer Vlaanderen, maar een transparante tussenweg.

is maar een paar keer toegepast. Het faalde telkens jammerlijk.

De reden is gemakkelijk te begrijpen: hoe meer je eigen achterban primeert, hoe makkelijker alles blokkeert. Dat was zo in de VS tot de onafhankelijke kolonies zich in 1787 verenigden in een hechte federatie. Dat is zo in de huidige EU-constructie voor zaken waarvoor de Europese raad toestemming nodig heeft van alle regeringsleiders. Het traag op gang komende vaccinatiebeleid was deels te wijten aan de lidstaten die elk hun zeg hadden in de prijs en in de keuze van de producenten. Vaak primeren nationale belangen dan op Europese belangen.

Geconnecteerd

Je kan je de vraag stellen waarom je het best niet meteen de boel opsplijt als samenwerken zo moeilijk wordt. Als iedereen mag vegen voor eigen deur is er geen probleem, toch? Helaas zijn overheden geen huishoudens. Als het gaat om grensoverschrijdende problemen, dan heeft wat beslist wordt in één land of deelgebied een directe invloed op wat er gebeurt in andere deelgebieden. Als één land zich terugtrekt uit een klimaatplan, dan is dat slecht nieuws voor de rest. Het broeikaseffect stopt niet aan een grens. Als één land zijn bevolking niet vaccineert, of handelstarieven invoert, net hetzelfde.

Met andere woorden, hoe meer we geconnecteerd zijn en hoe hechter onze economie wordt, hoe meer je centraal gestuurde oplossingen nodig hebt die alle belangen verenigen. Net omdat een overheid alleen geeft om haar eigen burgers.

Waarom dan niet onze schouders zetten onder een transparant, territoriaal federalisme dat samenwerking bevordert? Door bevoegdheden te decentraliseren die van lokaal of regionaal belang zijn, blijven op federaal niveau alleen zaken over die alle Belgen aangaan. Dat betekent dat nagedacht kan worden over herfederaliseren waar logisch, maar ook over verdere decentralisatie. Bevoegdheden als mobiliteit, energie, gezondheid, arbeidsmarkt of de loonvorming zijn veel te versnipperd of inefficiënt, en kunnen beter worden afgelijnd.

Ook de Financieringswet biedt ruimte voor verbetering en vereenvoudiging, zowel wat het aanzetten tot verantwoordelijkheid van de deelstaten betreft, als het beter invullen van hun fiscale autonomie. Weldoordachte oplossingen tover je niet even snel uit je hoed als politieke slogans, maar tegen 2024 lukt dat zeker. Noem het federalisme.

Column

Ivan
Van de Cloot

In Nederland wordt bestuurd

Eentiental jaar geleden gaf ik populaire lezingen onder de titel 'België-Nederland, een economische derby'. Ik begon altijd met de stelling dat ook Nederland zijn problemen heeft. De bankencrisis liet diepe sporen na. Ze had een grote impact op de financiën en leidde tot een lage economische groei. Met hun immense pensioenfondsen hadden onze noorderburen zich wel vooruitziend getoond. Ze kunnen er nu uit putten om de vergrijzing mee op te vangen, ook al moeten de verwachtingen bijgesteld worden wegens de lage rente. Kritiek vanuit België klinkt daarom altijd erg hol. Onze opgebouwde reserves voor de vergrijzing moet je met een vergrootglas zoeken.

Voor de coronacrisis toesloeg, bedroeg de Nederlandse overheidsschuld 48,7 procent van het bruto binnenlands product (bbp) tegen 98,1 procent bij ons. De Europese Commissie bevestigde de schuld voor 2020 op 54,5 procent van het bbp in Nederland tegen 114,1 procent hier.

Vandaag wordt een zuinige overheid vaak in een slecht daglicht geplaatst. Volgens velen is Nederland vrekkelig en beschadigt het daardoor niet alleen zijn economie en maatschappij, maar bedreigt het ook het evenwicht in de Europese Unie. De discussie wordt echter erg politiek en eenzijdig gevoerd. Nederland staat veel minder op de rem dan eurosceptici zouden willen. Wel pleit het altijd voor voorwaardelijkheid, waarbij in ruil voor Europese relanceplannen hervormingen worden afgedwongen.

Het Nederlandse pleidooi dat steun gepaard moet gaan met echte hervormingen heeft een forse onderbouw. Het land heeft een ongezien hervormingsparcours afgelegd. Van het pensioenakkoord in 2011 en het energie-, onderwijs- en zorgakkoord in 2013, tot het klimaatakkoord van 2019. Er wordt echt wel be-

stuurd in Nederland. Paradoxaal genoeg krijgt premier Mark Rutte (VVD) net daarom veel kritiek van politologen. Zijn behendigheid om tot grote, brede hervormingen te komen zou ten koste gaan van de democratische participatie.

Kritiek vanuit België op Nederland klinkt altijd erg hol. Onze opgebouwde reserves voor de vergrijzing moet je met een vergrootglas zoeken.

Hoogleraar Wim Voermans is in zijn recente boek 'Het land moet bestuurd worden' niet mals voor die praktijk van 'buitenparlementaire akkoorden'. Hij kadert dat in de Nederlandse regentencultuur en doet aanbevelingen om het parlement te herwaarderen. Weliswaar met de nuance dat de Nederlandse bevolking die cultuur vaak accepteert en tevreden is dat resultaten worden geboekt.

Van hieruit bekeken is de paradox dat de diagnose over de onmacht van het parlement ook voor België opgaat. Alleen gaat die onmacht hier gepaard met een bestuur dat niet bijster veel belangrijke hervormingen kan voorleggen.

Volgens de Nationale Bank - die de vergelijkbaarheid van de cijfers erg bewaakt - lag ons overheidsbeslag in 2000 3,5 procent van het bbp hoger dan in Nederland en was dat nog voor de coronacrisis opgelopen naar 8,8 procent. Vandaag tonen onze regeringen een groot voluntarisme bij de relanceplannen, die een unieke kans zouden bieden op een duurzamere, inclusievere en efficiëntere maatschappij.

Alles zal echter afhangen van een quid pro quo: extra investeringen moeten stevast gepaard gaan met een kwaliteitssprong in goed bestuur. Gaat de investeringsboost voor de spoorweginfrastructuur hand in hand met een echte mobiliteitsvisie, waarbij deugdelijk bestuur bij de NMBS een upgrade krijgt? Idem voor De Lijn. Gaan er alleen extra middelen naar kennisinstellingen als daar een echte meerwaarde wordt gerealiseerd die het privaat ecosysteem niet verdringt maar verrijkt?

Injecteren we niet alleen geld in projecten voor een circulaire economie, maar garanderen we ook dat allerlei overheidsniveaus elkaar versterken in plaats van elkaar voor de voeten te lopen en dubbel werk te leveren? Het is altijd opletten geblazen voor groepsdenken. Dat investeringen zich automatisch terugverdienen, is te vaak een geloofsartikel.

Alleen als we extra investeringen hand in hand doen gaan met een sprong in bestuurskwaliteit en de belangrijke hervormingen aanvatten die al zo lang op zich laten wachten, kunnen we de resultaten opmeten van wat een echte relance genoemd kan worden.

Ivan Van de Cloot

Hoofdeconoom Itinera Institute en auteur van het boek 'Overheid+ Markt, het beste van beide werelden'.

Gespot

Financial
Times

Dat de staat 40 jaar kromp, is een mythe

Dat de Amerikaanse president Joe Biden komaf maakt met een tijdperk van 'kleine overheid' en ongebreidelde vrijemarktkapitalisme sinds Ronald Reagan en Margaret Thatcher in de jaren 1980 is een mythe. Sinds dan zijn de overheidsuitgaven stabiel gebleven en zelfs licht gestegen als percentage van het bruto binnenlands product (bbp) in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en andere ontwikkelde economieën. Begrotingstekorten zijn niet zeldzaam gebleven, maar gemeengoed geworden, zowel in goede als in slechte jaren. De overheidsschuld is fors gestegen, in de VS tot meer dan 120 procent van het bbp vorig jaar. De overheid is groot en interventionistisch. Bij elke crisis hebben de regeringen meer bbp-procenten budgettaire stimulus van stal gehaald dan bij de vorige. In de VS vestigde de injectie een naoorlogs record van 4 procent van het bbp na de dotcomcrisis, bereikte de stimulus 7 procent na de financiële crisis en zaten we vorig jaar aan 13 procent.

Ruchir Sharma

Hoofdstrateeg Morgan Stanley IM

ZAK

Jacques
Moeraert

